

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Saavutettavuus, yleisölle avoin tilaisuus, välillinen syrjintä, korjaavat toimenpiteet

Diaarinumero: YVTLTK/6XX/2019

Antopäivä: XX.XX.2019

Sähköpyörätuolia vammastaan johtuen liikkumiseensa käyttävä hakija katsoi tulleen syrjityksi, kun yliopisto oli järjestänyt yleisölle avoimen luentotilaisuuden tiloissa, jonne hän ei hissin pienestä koosta johtuen ollut päässyt sähköpyörätuolillaan. Hakija pyysi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa toteamaan, että yliopisto oli syrjinyt häntä hänen vammaisuutensa perusteella ja kieltämään yhtiötä jatkamasta häneen tai muihin vammaisiin henkilöihin kohdistuvaa syrjintää sekä asettamaan uhkasakon päätöksen tehosteeksi.

Yliopisto myönsi tilojen esteellisyyden, mutta se oli pyrkinyt tilaisuuden esteettömyyteen tarjoamalla mahdollisuuden sen seuraamiseen striimattuna. Jatkossa yliopisto tulee varmistamaan, että vastaavat tilaisuudet järjestetään esteettömissä tiloissa. Yliopisto ilmoitti ryhtyneensä toimenpiteisiin esteettömyystilanteen korjaamiseksi, ja että sen tilavarausjärjestelmää oltiin saattamassa vastaamaan salien todellista esteettömyystilannetta, sekä että kyseisen rakennuksen kerroksissa ei järjestetä avoimia tilaisuuksia ennen esteettömyystilanteen korjaamista.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta totesi, että se arvioi hakijan esittämää syrjintäväitettä yksinomaan yhdenvertaisuussääntelyn esteettömyyttä ja saavutettavuutta koskevien vaatimusten perusteella eikä ota kantaa yliopiston rakennusten esteellisyyteen yleisesti.

Kuten vammaisyleissopimuksesta ilmenee, vammaisille henkilöille on varmistettava muiden kanssa yhdenvertainen pääsy fyysiseen ympäristöön, kuten oppilaitosten tiloihin. Saavutettavuus on turvattava jo ennen kuin henkilö pyytää päästä johonkin tilaan. Mikäli vammaisen henkilön pääsy koulutuksenjärjestäjän järjestämään avoimeen tilaisuuteen estyy puutteellisen saavutettavuuden vuoksi, koulutuksentarjoajan menettelyä on pidettävä kiellettyinä syrjintänä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että hakijan osallistuminen avoimeen luentotilaisuuteen oli estynyt tilojen esteellisyyden vuoksi ja hän oli näin tullut vammaisuutensa vuoksi asetetuksi muita osallistujia epäedullisempaan asemaan. Asiassa syntyi oletama välillisestä syrjinnästä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että yliopiston omaan varausjärjestelmään liittyvät epäselvyydet eivät muodostaneet sellaista hyväksyttävää syytä, joka vapauttaisi koulutuksenjärjestäjän esteellisyyssäännösten noudattamisesta. Kun tilaisuus, johon hakija olisi halunnut osallistua, oli riidattomasti ollut esteellinen, vastaaja ei ollut kumonnut asiassa syntyntä syrjintäolettaa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi vastaajan välillisesti syrjineen hakijaa ja kielsi vastaajaa uusimasta tai jatkamasta hakijaan tai muihin vammaisiin henkilöihin kohdistuvaa syrjintää.

Lautakunta katsoi, että kun yliopisto on jo ryhtynyt edellä mainittuihin toimiin esteettömyysmerkintöjen ja siten esteettömyystilanteen korjaamiseksi, asiassa ei ole tarpeen asettaa uhkasakkoa päätöksen tehosteeksi.

(Lainvoimainen)

Asian tausta

Hakija on selkäydinvammainen ja käyttää liikkumiseensa sähköpyörätuolia. Helsingin yliopisto on 1.3.2019 järjestänyt Porthania-rakennuksen 6. kerroksessa EU-tuomioistuimen työtä esittelevän luentotilaisuuden kaikille tuomioistuimen työstä kiinnostuneille.

Hakijan vaatimukset

Hakija pyytää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa toteamaan, että Helsingin yliopisto on syrjinyt häntä ja muita liikuntavammaisia henkilöitä järjestäessään avoimen tilaisuuden esteellisessä paikassa. Hakija pyytää uhkasakon asettamista päätöksen tehosteeksi.

Hakijan perustelut

Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta oli järjestänyt yleisölle avoimen tilaisuuden paikassa, johon ei ollut ollut esteetöntä kulkua. Tilan hissi ei ollut täyttänyt esteettömyysvaatimuksia, eikä hakija näin ollen olisi mahtunut hissiin. Vastaaaja ei ollut kiistänyt tilan esteellisyyttä eikä siten myöskään syrjintää.

Hakija oli selvittänyt tilaisuuden esteellisyyttä etukäteen menemättä paikan päälle. Tapahtumapaikalle menemistä, josta olisi aiheutunut myös ylimääräisiä kuluja, ei voitu syrjinnän toteamiseksi edellyttää. Esteellisiin tilaisuuksiin meneminen oli vammaiselle henkilölle myös erityisen ahdistavaa.

Yliopisto oli esteettömyyttä perustellessaan viitannut lehtijuttuun vuodelta 2001. Yliopiston toiminta oli ollut loukkaavaa ja vammaisten oikeuksia halventavaa. Yliopistoa oli 1970-luvun jälkeen muistutettu asiasta, mutta käytännöt eivät olleet muuttuneet. Yliopistolle oli asetettava päätöksen tehosteeksi uhkasakko.

Lisäselvityksissään hakija on ilmoittanut, ettei vastaaaja ollut lopettanut syrjivää menettelyään, koska se oli hakijan toimittamien liitteiden mukaan järjestänyt samassa luentosalissa tilaisuuksia myös 22.5.2019 ja 23.5.2019.

Vastaaajan vastaus

Vastaaaja on myöntänyt luentotilan olleen esteellinen. Vastaaaja on vaatinut uhkasakkovaatimuksen hylkäämistä.

Vastaajan perustelut

Luentotilaisuuteen varattu Porthania-rakennuksen sali P673 ei ollut tosiasiaassa ollut esteetön. Tilaisuuden esteettömyyteen oli kuitenkin pyritty tarjoamalla mahdollisuus sen seuraamiseen striimattuna.

Tila oli varattu Optime Portal -tilavarausjärjestelmän kautta, ja järjestelmässä sali oli merkitty esteettömäksi. Tilavarauksen tehneellä henkilöllä ei ollut ollut tietoa esteellisyydestä, ja oletuksena oli ollut tilavarausjärjestelmän merkinnän paikkansapitävyys. Vaikka itse sali olikin ollut esteetön, rakennuksen hissin ovien leveys (82 cm) ei täyttänyt Invalidiliiton ohjeistuksen mukaista hissin esteettömyyden vähimmäismitoitusta (85 cm). Hissin oven leveys riitti tavallisille pyörätuoleille, muttei kaikille sähköpyörätuoleille. Porthania-rakennuksen peruskorjauksen, joka oli valmistunut vuonna 2006, ratkaisuja oli käyty läpi kaupungin rakennusvalvonnan esteettömyysasiantuntijan kanssa. Hissisiin oli tehty parannuksia, mutta rakennussuojelusyiden vuoksi hissikoreihin ja portaanpuoleiseen etuseinään kääntöovineen tehtiin vain vähäisiä muutoksia. Hissien mitoituksen muuttaminen olisi ollut teknisesti suuri muutostyö.

Hakijan viittaamista uusista tapahtumista toinen oli suunnattu omalle henkilöstölle eikä ollut siten yleisölle avoin. Toisessa tapauksessa riittävä ja selkeä ohjeistus ei ollut saavuttanut henkilöstöä ja viestintää, ja tapahtumalle varattu tila oli siksi ollut esteellinen. Henkilöstöä ohjataan tältä osin tarkemmin.

Jatkossa tiedekunta tulee varmistamaan, että vastaavat tilaisuudet järjestetään esteettömissä tiloissa. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, sekä niiden osana esteettömyys on osa yliopistoyhteisön arkipäivää. Tiedekunta on käynyt keskustelua Helsingin yliopiston tiloista ja kiinteistöistä vastaavan toimialan kanssa, joka esteettömyyden tulevaisuudessa varmistamiseksi tulee kartoittamaan tilojen esteettömyyden asteen, ja kartoituksen perusteella esteettömyysmerkinnät tullessa korjaamaan. Myös tulevaisuudessa korjaushankkeissa esteettömyysasiat otetaan entistä tarkemmin huomioon.

Uhkasakon asettaminen ei ole tarpeen, koska tiedekunta ei ollut toiminut tarkoituksellisesti ja se oli jo ryhtynyt korjaamaan tilannetta. Tiedekunta oli ollut aktiivisesti yhteydessä tila- ja kiinteistöpalveluihin, jonka vastuulle esteettömän kulun järjestäminen kuului. Tilavarausjärjestelmään oli pyydetty tekemään tarvittavat päivityspyynnöt eikä tiedekunta päivitysten aikana järjestä yleisötilaisuuksia Porthanian kerroksissa.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo Helsingin yliopiston välillisesti syrjineen hakijaa hänen vammaisuutensa perusteella ja kieltää sitä uusimasta tai jatkamasta syrjintää. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta hylkää uhkasakon asettamista koskevan vaatimuksen.

Perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Suomen perustuslain (731/1999) 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan muun muassa vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa.

Yhdenvertaisuuslain 6 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentin mukaan ketään ei saa syrjiä muun muassa vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Välittömänä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan sitä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa. Syrjintä on yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (27/2016, CRPD, jälj. vammaisyleissopimus) 5 artiklan 2 kohdan mukaan sopimuspuolet kieltävät kaiken syrjinnän vammaisuuden perusteella ja takaavat vammaisille henkilöille yhdenvertaisen ja tehokkaan oikeussuojan syrjintää vastaan syrjintäperusteesta riippumatta.

Vammaisyleissopimuksen yleisperiaatteita koskevan 3 artiklan mukaan yleissopimuksen periaatteena on muun muassa esteettömyys ja saavutettavuus, joista säädetään sopimuksen 9 artiklassa. Vammaisyleissopimuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaan vammaisille henkilöille on varmistettava muiden kanssa yhdenvertainen pääsy fyysiseen ympäristöön. Näitä toimia, joihin sisältyy saavutettavuuden esteiden tunnistaminen ja poistaminen, sovelletaan muun muassa rakennuksiin ja muihin sisä- ja ulkotiloihin koulut mukaan lukien.

Vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen hyväksymistä koskevan hallituksen esityksen mukaan sopimuksen 9 artiklan mukainen esteettömyyttä ja saavutettavuutta koskeva velvoite on yksi yleissopimuksen keskeisimmistä läpileikkaavista teemoista. Sopimuspuolilla on tässä aktiivinen toimintavelvoite. (HE 284/2014 vp, s. 31)

Esteettömyyttä koskevista vaatimuksista sekä yleis- ja pysyväisluonteisista esteettömyystoimenpiteistä ei säädetä yhdenvertaisuuslaissa, vaan muualla lainsäädännössä. Rakennetun ympäristön ja rakentamisen esteettömyys perustuu maankäyttö- ja rakennuslainsäädännössä asetetuille tavoitteille. (HE 19/2014 vp, s. 37 ja 79 sekä HE 284/2014 vp, s. 32)

Kysymyksenasettelu

Asiassa on ensinnäkin arvioitava, syntyykö hakijan vaatimusten perusteella olettava syrjinnästä. Mikäli syrjintäolettan katsotaan syntyneen, on arvioitava, onko vastaaja esittänyt syrjintäolettan kumoavaa selvitystä.

Asian arviointi

Syrjintäolettamán syntyminen

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan syrjintäolettaja syntyy, jos vireillepanijan esittämien tai muiden asiaa käsiteltäessä esiin tulleiden seikkojen perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun. Ensisijaisesti vireillepanijan on esitettävä sellaista näyttöä tapahtumien kulusta tai muusta tosiseikastosta, jonka perusteella asiaa objektiivisesti arvioiden voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun. Pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riittäisi olettamán syntymiseen. (HE 19/2014 vp, s. 93)

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa ensinnäkin, että se arvioi hakijan esittämää syrjintäväitettä yksinomaan yhdenvertaisuussäntelyn esteettömyyttä ja saavutettavuutta koskevien vaatimusten perusteella eikä ota kantaa Helsingin yliopiston rakennusten esteellisyyteen yleisesti.

Kuten vammaisyleissopimuksesta ilmenee, vammaisille henkilöille on varmistettava muiden kanssa yhdenvertainen pääsy fyysiseen ympäristöön, kuten oppilaitosten tiloihin. Saavutettavuus on turvattava jo ennen kuin henkilö pyytää päästä johonkin tilaan. Mikäli vammaisen henkilön pääsy koulutuksenjärjestäjän järjestämään avoimeen tilaisuuteen estyy puutteellisen saavutettavuuden vuoksi, koulutuksentarjoajan menettelyä on pidettävä kiellettyinä syrjintänä.

Hakija ei selvityksensä mukaan ollut mennyt tapahtumapaikalle. Hakemuksen ja sen liitteiden mukaan hakija oli ennen luentotilaisuutta samana aamuna noin viisi tuntia ennen tapahtumaa selvittänyt luentosalin esteettömyyttä. Hakijalle oli tällöin selvinnyt, ettei hänen vammansa takia käyttämä sähköpyörätuoli mahtuisi rakennuksen hissiin eikä hän näin ollen pääsisi osallistumaan tilaisuuteen. Vastaajan näkemys luentosalin tosiasiallisesta esteellisyydestä tukee tätä hakijan selvitystä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että hakijan selvitystoimenpiteet ja hänen niihin saamansa vastaus on uskottavasti muodostanut hakijalle syyn olla menemättä tapahtumapaikalle ja hän on näin ollen voinut henkilökohtaisesti olla esteellisen tapahtuman aiheuttaman välillisen syrjinnän kohteena.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että hakijan osallistuminen avoimeen luentotilaisuuteen on estynyt tilojen esteellisyyden vuoksi ja hän on näin tullut vammaisuutensa vuoksi asetetuksi muita osallistujia epäedullisempaan asemaan. Asiassa syntyy olettava välillisestä syrjinnästä.

Syrjintäolettamán kumoaminen

Vastaajan on syrjintäolettamán kumotakseen osoitettava, ettei syrjinnän kieltoa ole rikottu.

Helsingin yliopisto on hakijan kanssa samansuuntaisesti tuonut esiin, että luentotilaisuus oli järjestetty tosiasiallisesti esteellisessä tilassa. Vastaajan mukaan tämä virhe oli johtunut yliopiston salivaraushjärjestelmän puutteellisista esteellisyysmerkinnöistä. Vastaajan mukaan tilan esteellisyys oli koskenut rakennuksen hissiä, johon sähköpyörätuolin käyttäjä ei olisi mahtunut.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että yliopiston omaan varausjärjestelmään liittyvät epäselvyydet eivät muodostaneet sellaista hyväksyttävää syytä, joka vapauttaisi koulutuksenjärjestäjän esteellisyssäännösten noudattamisesta. Kun tilaisuus, johon hakija olisi halunnut osallistua, oli riidattomasti ollut esteellinen, vastaaja ei ole kumonnut asiassa syntynyttä syrjintäolettaa.

Uhkasakko

Hakija on vaatinut uhkasakon asettamista päätöksen tehosteeksi, koska yliopiston toiminta oli ollut loukkaavaa ja vammaisten oikeuksia halventavaa. Hakijan mukaan yliopistoa oli 1970-luvun jälkeen muistutettu asiasta, mutta käytännöt eivät olleet muuttuneet. Lisäksi hakijan mukaan vastaaja ei ollut lopettanut syrjivää menettelyään, koska se oli järjestänyt samassa luentosalissa tilaisuuksia myös nyt arvioitavana olevan 1.3.2019 järjestetyn tilaisuuden jälkeen 22.5.2019 ja 23.5.2019.

Yhdenvertaisuuslain 20 §:n 3 momentin mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voi asettaa antamansa kiellon tai määräyksen tehosteeksi uhkasakon. Uhkasakkolain (1113/1990) 8 §:n mukaan uhkasakon suuruutta arvioitaessa on otettava huomioon päävelvoitteen laatu ja laajuus, velvoitetun maksukyky ja muut asiaan vaikuttavat seikat.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa ensinnäkin, ettei hakija yliopiston 1970-luvulta jatkunutta menettelyä koskevan väitteensä osalta yksilöi, miten vastaaja on jättänyt aikaisemmin toimimatta esteettömyyden turvaamiseksi. Lisäksi nyt arvioitavana olevan 1.3.2019 järjestetyn tilaisuuden jälkeen järjestetyistä hakijan viittaamista tilaisuuksista toinen ei ole ollut tosiasiasa yleisölle avoin. Vastaaja on ilmoittanut, että toimenpiteisiin esteettömyystilanteen korjaamiseksi on ryhdytty, tilavarausjärjestelmää ollaan saattamassa vastaamaan salien todellista esteettömyystilannetta, ja että siihen saakka Porthanian kerroksissa ei järjestetä avoimia tilaisuuksia.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että kun yliopisto on jo ryhtynyt edellä mainittuihin toimiin esteettömyysmerkintöjen ja siten esteettömyystilanteen korjaamiseksi, asiassa ei ole tarpeen asettaa uhkasakkoa päätöksen tehosteeksi.

Johtopäätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo Helsingin yliopiston välillisesti syrjineen hakijaa hänen vammaisuutensa perusteella ja kieltää sitä uusimasta tai jatkamasta hakijaan kohdistuvaa syrjintää. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta hylkää uhkasakon asettamista koskevan vaatimuksen.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän esityksen.

Lainkohdat

Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 momentti ja 22 §

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 8 § 1 momentti, 10 §, 13 § ja 28 §

Uhkasakkolaki (1113/1990) 8 §

Laki vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (26/2016) 1 §

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26-27/2016) 2 artikla, 5 artikla 2 ja 3 kohdat, 9 artikla 1 ja 2 kohdat

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Outi Anttila (puheenjohtaja), Merja Heikkonen, Satu Honkala, Husein Muhammed ja Niina Mäntylä. Asian esittelijä Maria Peltoniemi.